

5770

לְחַדֵּשׁ אֶת הַיִּשָּׁן וּלְקַדֵּשׁ אֶת הַחֲדָשׁ

...lechadésj et hajasjan oelekadésj et hechadasj...

...om het oude te vernieuwen en het vernieuwde te heiligen...

Rav Kook, de eerste opperrabbijn van Israel

Sjabbat 13 februari 2010 / 29 sjewat 5770

Sidra Misjpatiem, Sjemot [Exodus] 21:1-24:18

2e Sefer Tora voor Sjabbat Sjekalim: Sjemot: 30:11-16

Tanach blz. 151-159, 172

Haftara voor Sjabbat Sjekalim: II Melachiem [Koningen] 12:1-17

Tanach blz. 762-763.

Vertaling: Jochanan Ch. Belinfante

Voor het origineel zie

www.limmud.org/publications/tasteoflimmud/5769/Mishpatim

MISJPATIEM

Deze sidra is zeer verschillend van de voorgaande vijf in dit boek omdat er erg weinig verhalende teksten in zit. Daarentegen bevat het een hele serie wetten betreffende een groot gebied van zaken, die onder andere betrekking hebben op de boetes en schadevergoedingen, die moeten worden betaald als er een overtreding is begaan. Het slot is totaal anders; daar is het Mosjee die de berg opgaat om de Stenen Tafelen en de Tora te ontvangen. Hij blijft daar veertig dagen en veertig nachten.

Misjpatiem - Jonah Steinberg

Jonah Steinberg is Director of Talmudic Studies aan de Rabbinical School of Hebrew College in Boston en de stichter van de Open Bet Midrash Initiative.

“ ‘Houdt hun deze regels voor:...’ (Sjemot 21:1) – stel ze hen mooi gearrangeerd voor zoals een gedekte tafel” (BT, Kiddoesjien 35a). “Zelfs dat wat een oudere student in de toekomst als vernieuwend zal bedenken voor zijn leraren, werd Mosjee reeds verteld op de berg Sinaï” (Talmoed Jeroesjalmi, Pea 17b).

Oude vriendschappen, vernieuwd tijdens de caleidoscopische drukte van Limmoed, brachten bij mij herinneringen op, onder andere aan de Asjkenasische synagoge in het Jeruzalemse Jemin Mosjee (bij de molen naast het King David Hotel, DL) in de tijd toen mijn joodse

volwassenheid zijn consolidatie bereikte. De oudere heer die daar elke dag de leider voor het ochtendgebed aanwees, vroeg altijd, in het Talmoedisch taalgebruik: “Zou u bereid zijn om namens af te dalen voor de Aron Hakodesj?” Op die zelfde formele manier vroeg hij het altijd weer een tweede en een derde keer in de ingetogen, aarzelende houding die hoort bij de rabbijnse bescheidenheid.

Hij was een strijder geweest in de dagen van het Engelse Mandaat de vestiging van de kibboetsim en van de vroege onafhankelijkheid. Nu leefde hij in toewijding aan zijn constante leren en scheen zich teruggetrokken te hebben achter zijn hoektafel onder het raam, altijd verdiept in zijn Talmoedische traktaat.

Door hem betrokken te worden, door zijn rituele begroeting te herkennen en in hetzelfde idioom te beantwoorden en door te reageren op zijn schrandere vragen over mijn eigen heilige studies, kreeg ik een gevoel van onbetwistbaar thuishoren in de authenticiteit van deze sjtiebel, die genesteld lag aan de comfortabele steegjes die uitkeken over de Oude Stad. Ik kwam in het makkelijk ritme terecht van het beginnen van mijn dagen in de synagoge.

Dit was ook het jaar waarin mijn gevoel voor de noodzaak van de gelijkwaardigheid (*tussen mannen en vrouwen, DL*) ontwaakte. Ik werd uitgenodigd door een goede, nieuwe vriend en gastheer om als eerste een Devar Tora te geven in een serie die door jonge mensen in de gemeente gehouden zouden worden. Spontaan kwam het in mij op om te vragen of jonge vrouwen er ook als sprekers gevraagd zouden worden. Het antwoord was dat de gemeente voor zo iets nog niet rijp was – en, enigszins verrast door mijn eigen, edel bedoelde zelfvervreemding, vond ik mijzelf ineens onverholo middenin het paradoxale avontuur van een progressieve traditionalist, een religieuze vrijdenker, die de makkelijke toegang tot de gegarandeerde harmonieën van lang gevestigde tradities in de verouderde kamers van de heilige stad verwisselde voor een wereld van onderzoekende bijeenkomsten en ongepolijste, riskante en vaak amateuristische liturgische stroomtochten in appartementen en schoollokalen. Verheven momenten zoals die welke de hele omgeving kenmerkten, leken minder in omloop in deze plaatsen. Maar misschien waren zij juist daarom zo bijzonder omdat zij zo hard bevochten waren en omdat ze blonken met nieuwe hints van verlossing. (Dit is niet bedoeld als commentaar op de tegenwoordige, progressieve opties in Jeruzalem – in ieder geval waren er toen veel minder.)

Een interpreterende vertaling van Jirmeja [Jeremia] 33:25 (in de traditionele haftara van sidra Misjpatiem als dit geen bijzondere sjabbat is) onthult: “Als mijn verbond niet stand zou houden, dag en nacht, zou ik de wetten van hemel en aarde niet hebben vastgesteld.” Vanaf de allereerste midrasj uit Beresjiet Rabba (*een verzameling traditionele, rabbijnse vertellingen*) en verder is ons geleerd dat de Tora het fundament is onder het materiaal van de kosmos, een spie, zelfs een blauwdruk voor de schepping. Een corresponderende interpretatie van een ogenschijnlijk tegengestelde mening, dat de geboden zullen ophouden te bestaan in de komende wereld, suggereert dat de Tora voor de verlore Joden instinctief zal zijn. Dan zullen ze niet langer worden ervaren als opdrachten, maar als een tweede, of liever gezegd als *eerste* natuur. Zal dat betekenen dat wij eindelijk dan afstand hebben gedaan van onze obstinate subjectiviteit en ons zonder verdere vragen hebben overgegeven aan de geopenbaarde wet? Of zijn er andere wegen waarin wij ons kunnen voorstellen dat de Tora eindelijk gaat betekenen wat onze harten eigenlijk bedoelen?

Tegen de tijd van mijn vertrek van dat jaar in Jeruzalem, ging ik op een ochtend nog eenmaal terug naar de buurtsynagoge. Van de hoektafel, over een deel van de Gemara heen, kwam de

vriendelijke opmerking: “Je bewijst ons ’s ochtends niet zo vaak de eer als je gewend was te doen.” Hoe kon ik mijn afwezigheid verklaren aan deze iconische aanwezigheid? Een aantal maanden eerder had ik kunnen zeggen dat de goedkeuring van deze man de legitimiteit vertegenwoordigde die ik in Jeruzalem toen wilde vinden. Ik besloot het risico te nemen van een eerlijk antwoord – misschien ben ik wel roekeloos, dacht ik, maar ik ging sowieso toch weg.

Ik verwachtte dat hij kwaad zou worden, zoals elders wel meer gebeurt, of, op zijn best, dat hij mij de deur zou wijzen. Ik had niet meer verrast kunnen worden door zijn antwoord of op een betere wijze eraan worden herinnerd dat de wereld een veel rijkere en wonderlijke plaats is dan wij ons gewoonlijk voorstellen. “Aha – ik begrijp het. Maar daarvoor hebben wij een nieuwe Talmoed nodig; wij hebben een nieuw *Seder Nasjim* (Traktaat over Vrouwen) nodig in de zes delen van de Misjna; over deze zaken hebben we een nieuwe *Sjoelchan Aroech* (standaard codex, 16de eeuw) nodig. Misschien zal jouw generatie die voor ons schrijven.”

Een andere invalshoek – David Stern

Met sidra Misjpatiem komt er een plotseling einde aan de dramatische vertellingen van de Tora. In de voorgaande sidrot zagen we een aantal aangrijpende gebeurtenissen – denk eens aan de plagen, de kwade Egyptenaren in de achtervolging op door paarden getrokken strijdwagens en aan het geven van de Tien Uitspraken door de Grote Baas zelf. Nu krijgen we een lange lijst van wetten... Feitelijk bevat Misjpatiem meer dan 50 van de 613 mitswot die we uit de Tora kunnen afleiden. Dat zijn alleen al 23 positieve mitswot en 30 verboden in slechts één wekelijkse afdeling van de Tora!

Tekenend genoeg betekent het woord *Misjpatiem* in het Hebreeuws ‘burgerlijke en strafrechtelijke wetgeving’ en als zodanig vormen vele van deze wetten de basis voor seculiere wetgeving. In zijn commentaar op Bemidbar 18:4 stelt Rasji vast dat zelfs al had de Tora deze wetten niet gegeven het juist zou zijn geweest ze in elk geval toch in te stellen. Bedoeld wordt dat deze wetten logisch zijn volgens het rationele, menselijk verstand.

Voor mij mogen de wetten van sidra Misjpatiem logisch zijn volgens het rationele menselijke verstand, maar (misschien net zoals voor velen van jullie die dit lezen) weet ik ook dat het menselijk brein vaak op zeer irrationele wijze te werk gaat. Dat is waarom de sidra van deze week ons een aantal verheffende en inzichtvolle meditatieaanreiken over hoe wij ons dienen te gedragen. Deze variëren van wetten die ons vertellen over het belang van het *geriem* (degenen die zich tot het Jodendom bekeren) welwillend tegemoet te treden of ons zorgzaam te gedragen tegenover de wees en weduwe. Met Misjpatiem zou de vertelling beëindigd kunnen zijn, maar wat we krijgen is een lijst van uitdagende gedachten en inzichten in voorschriften, die ons land kunnen besturen en nog belangrijker, ons eigen gedrag.